

Η ΗΘΙΚΗ ΤΟΥ “ΒΟΣΚΟΥ”

Περιδιαβαίνοντας εσχάτως στο διαδίκτυο, μπήκα στη διεθνή ιστοσελίδα του γνωστού γερμανικού περιοδικού Der Spiegel. Κοιτώντας την πλούσια ειδησεογραφία του, κάποια στιγμή «έπεσα» σε μια συνέντευξη που στην εισαγωγή είχε τη φράση «τα τρία βασικά στοιχεία που κινούν τον κόσμο είναι το χρήμα, η απληστία και η φιλαργυρία». Η τόσο κυνική αυτή δήλωση μου κίνησε την περιέργεια και έτσι άρχισα να διαβάζω.

Ο άνθρωπος που έλεγε αυτά τα λόγια ήταν ο 76χρονος Hilmar Kopper, ο προηγούμενος πρόεδρος της Deutsche Bank και ένας από τους ισχυρότερους ανθρώπους στη Γερμανία, από τους βασικούς διαμορφωτές της επικρατούσας άποψης για την οικονομία στην Ευρώπη της κρίσης. Σε κάποιο σημείο λοιπόν (και εκεί αρχίζει το ενδιαφέρον) ο δημοσιογράφος του Spiegel ρωτάει τον Kopper:

Spiegel: Δεν πιστεύετε ότι όλη αυτή η έκταση που έχουν πάρει οι εικονικές συναλλαγές σε διεθνή κλίμακα θα έπρεπε να περιοριστεί;

Kopper: Πώς να γίνει αυτό; Και από πού να ξεκινήσει; Όμως μάλλον το θέτετε περισσότερο σε μια ηθική βάση και λιγότερο σε νομική, σωστά;

Spiegel: Πράγματι.

Kopper: Αυτή είναι η διαφορά μεταξύ μας. Προσωπικά δεν έχω ηθικές ενστάσεις εδώ. Αν οι αγορές επιτρέπουν τέτοιες συναλλαγές-όπως συμβαίνει στην εποχή μας-τότε αυτές θα λαμβάνουν χώρα.

Spiegel: Δεν μπορείτε όμως έτσι εύκολα να προσπερνάτε την

ηθική. Η κερδοσκοπία για παράδειγμα, επιδεινώνει συνεχώς το παγκόσμιο διατροφικό πρόβλημα. Ξαφνικά, βασικές τροφές πρώτης ανάγκης κινδυνεύουν να γίνουν τόσο ακριβές που οι φτωχότεροι των φτωχών, στην Αφρική, στο Μπαγκλαντές και αλλού, δεν θα έχουν τη δυνατότητα να τις προμηθευτούν, απλώς εξαιτίας των αποφάσεων μιας χούφτας μεσαζόντων στο Σικάγο ή το Λονδίνο.

Kopper: Ίσως αυτό να είναι αλήθεια, ίσως και όχι. Μέχρι στιγμής δεν έχω διαβάσει κάποια μελέτη που ξεκάθαρα να δείχνει μια σχέση μεταξύ αυτών των δυο που αναφέρετε.

Spiegel: Όπως έχει φανεί όμως, οι τακτικές των επενδυτών μπορούν να φέρουν τα πάνω-κάτω, με αρνητικές συνήθως επιπτώσεις. Και αυτές τις μέρες ούτε εσείς ο ίδιος ακόμη δεν μπορείτε να υπερασπιστείτε τη θεωρία που λέει ότι οι αγορές πάντα στο τέλος αυτορυθμίζονται, και πως γι' αυτό το λόγο τίποτα δεν μπορεί να πάει στραβά.

Kopper: Ποτέ δεν πίστευα σε αυτή τη θεωρία. Οι αγορές από μόνες τους έχουν μια ικανοποιητική αντισταθμιστική λειτουργία. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι η σωστή συμπεριφορά των «παιχτών» θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Δυστυχώς από μόνη της η ελπίδα ότι οι άνθρωποι θα συμπεριφερθούν με ευπρέπεια, δεν φτάνει. Οι παίχτες χρειάζονται κανόνες, νόμους. Το χρήμα χρειάζεται νόμους, και οι νόμοι είναι ευθύνη του κράτους. Το κράτος διαμορφώνει τους κανόνες, παρακολουθεί την εφαρμογή τους και επιβάλλει κυρώσεις όταν είναι απαραίτητο.

Ας κάνουμε μια παύση εδώ. Έχει ενδιαφέρον η οπτική του Γερμανού μεγαλοτραπεζίτη, που είναι λίγο-πολύ η επικρατούσα αντίληψη στους ανθρώπους της αγοράς και του κεφαλαίου οι αγορές είναι ηθικά ουδέτερες. Αυτό σημαίνει ότι αν κάτι καλό ή κακό συμβεί στο πλαίσιο της οικονομικής δραστηριότητας δεν έχει σε τίποτε να κάνει με τη δραστηριότητα καθαυτή, διότι, θεωρητικά, η αγορά δεν έχει άποψη για την ηθική του τάδε ή του δείνα.

Πρόκειται για την κεντρική θέση της οικονομικής θεωρίας που

την τοποθετεί στην ιστορία ως κάτι ουδέτερο, όταν στην πράξη έχει αποδειχτεί το ακριβώς αντίθετο. Εντύπωση όμως προκαλεί και η οπτική του Kopper για τον άνθρωπο και τις αξίες που κυριαρχούν στο κόσμο.

Spiegel: Πόσο κοντά στη συνήθη καθημερινότητα είναι τα ανώτατα στελέχη που βρίσκονται κλεισμένα στα πολυτελή γραφεία της Deutsche Bank στη Φραγκφούρτη;

Kopper: Πιθανώς να αντιμετωπίσουν πρόβλημα αν χρειαστεί να ακυρώσουν ένα εισιτήριο στις μηχανές των μέσων μαζικής μεταφοράς. Κατά τα άλλα, οι διαφορές μεταξύ των τραπεζικών στελεχών και των υπολοίπων ανθρώπων δεν είναι τόσο μεγάλες. Ως τραπεζίτης δεν μου έλειψαν οι ευκαιρίες να κοιτάξω μέσα στην ανθρώπινη ψυχή. Αυτό που είδα είναι ότι ολόκληρος ο κόσμος κινείται αποκλειστικά με βάση το χρήμα. Ο βαθμός επιρροής που έχει το χρήμα στους ανθρώπους πάντα με γοήτευε. Ξεχνάς σχεδόν τα πάντα όταν βρίσκεσαι στη σκιά του.

Spiegel: Είχατε κάποια διαφορετική εικόνα για την ανθρωπότητα που τελικά αποδείχτηκε αυταπάτη;

Kopper: Απολύτως. Παλιά πίστευα ότι ο κόσμος κινείται από αγάπη. Λυπάμαι, αλλά αυτό είναι ανοησία. Ο κόσμος κινείται και διαμορφώνεται από το χρήμα. Χρήμα, φιλαργυρία και απληστία-αυτές είναι οι τρεις βασικές σταθερές. Γιατί συνταξιούχοι και νοικοκυρές αγόραζαν μετοχές της Lehman; Επειδή κάποιος γνωστός τους είπε ότι είχε βρει κάτι που του έδινε κέρδη ανέξοδα και ξαφνικά ήθελε ο καθένας να αποκτήσει αυτό το κάτι. Τότε είναι που η λειτουργία της λογικής αναστέλλεται και η νοοτροπία του κοπαδιού αναλαμβάνει τα ηνία. Όσο για το πώς κατέληξαν τελικά τα πράγματα, ξέρετε ισχύει το ότι όσο μεγαλύτερη η προσδοκώμενη ανταμοιβή, τόσο μεγαλύτερο το ρίσκο.

Ένα ρίσκο που αποβαίνει πάντα προς όφελος των «βοσκών» και όχι του κοπαδιού. Ηθικά σωστό; «Ουδέτερο» μαντεύουμε ότι θα ήταν η απάντηση του τραπεζίτη.

Νικήτας Κόραλης

Περιοδικό Άβατον, τ. 116 (Απρ.-Μάιος 2012), σελ. 48-49 από Der Spiegel